Az Új Szó ingyenes melléklete

Könyvjelző

2006. február 23. 5. évfolyam 2. szám

Uma Thurman
esete a kulturális minisztériummal

Hogy volt: Vámos Miklós
6–7. oldal

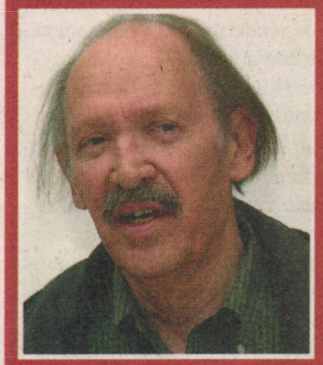

Szerző és műve mint szimptóma
8–9. oldal

Nem eszköznek tekintem a nyelvet
16. oldal

TASR/EPA

Uma Thurman

(1970) amerikai színész. Főbb szerepei: Gyilkos féltékenység (1987), Veszedelmes viszonyok (1988), Münchhausen báró kalandjai (1989), Henry és June (1990), Robin Hood (1991), Dermesztő szenvedélyek (1992), Veszett Kutya és Gloria (1992), Néha a csajok is úgy vannak vele (1993), Ponyvaregény (1994), Itália csókja (1995), Bosszúállók (1997), Szürke Bagoly (1999), Chelsea Walls (2000), Visszajátszás (2001), Kill Bill (2002)...

A felvételen sajtófényképészek előtt pózol ez év február 7-én, Párizsban, miután a francia kulturális minisztériumban a Művészetek és az Irodalom Rendjének lovagjává ütötték. [A Könyvjelző szerint nem elképzelhetetlen, hogy a népszerű színésznő a képen František Tóthnak, a szlovák kulturális tárca vezetőjének lovagiasan figyelmébe ajánlja a kisebbségi sajtó- és könyvpályázati kiírás február 20-án lezárult első fordulójának előterjesztéseit – arckifejezése a támogatások várható összegének szól, összeilleszthető tenyerei pedig mielőbbi folyósításuknak.]

Fénykép: archívum

Úr hangja...

Keresztury Tibor (1962) irodalomtörténész, kritikus, néhány éve a *Szép versek* című költői antológia összeállítója, 2002 óta a litera internetes portál főszerkesztője. Az oldal alján olvasható Duba Gyulá-s szövegrészletét épp innen válogattuk be.

Sikerlistások

Kertész Imre és Szabó Magda egy-egy könyve is bekerült az angol lap külföldi regények versenyének elődöntőjébe. Az angol The Independent nyilvánosságra hozta a legjobb külföldi regények elődöntős listáját, amelyen egy tucatnyi országból 16 mű szerepel. A döntőbe márciusban hat könyv jut tovább, s ezekből április folyamán kiválasztják a tízezer fontot (kb. 600 ezer korona) érő díj nyertesét, amelyen a szerző és a fordító osztozik majd. A kiválasztott esélyesek közt szereplő Kertész Imre-mű a Sorstalanság, míg Szabó Magdától az Ajtó című regénye.

Olvasói levél

Tisztelt Szerkesztőség!

E pár X év alatt, amit Istennek hála megértem, rengeteg könyvet elolvastam. Most, hogy kezembe került Peter Bilý *Szexodus* című regénye, bevallom, a könyvborító láttán kicsit megijedtem, s arra gondoltam, nem túl meredek-e maga a könyv is. Nem tartom magam begyöpösödött embernek, de mivel a fiatal szlovák írót nem ismertem, aggályaim támadtak. Ezek azonban a könyv elolvasásával megszűntek, s kellemes meglepetésben volt részem. Csupa rosszat, lövöldözést, öldöklést és paráznaságot sejtettem, ehelyett egy könnyű, olvasmányos, helyes kis történetet kaptam. Mindezt azok megnyugtatására írom, akiket csak a borítója tart vissza attól, hogy elolvassák a regényt: tegyék meg nyugodtan, kétségeik eloszlanak.

Tisztelettel: Lévai Irén, Izsa

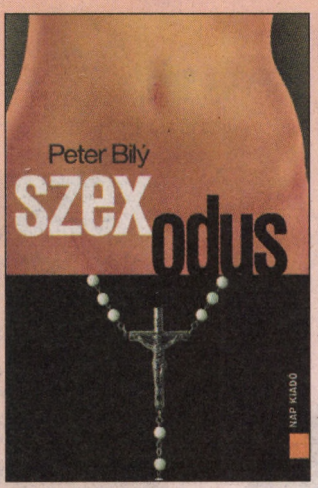

Listavezető

Hiánypótló mű jelent meg Hollandiában a XX. századi és kortárs magyar irodalomról, amely máris a könyveladási lista élén áll Groningenben. A *Márai Sándortól Szabó Magdáig* című esszégyűjteményben Márai Sándor, Kosztolányi Dezső, Szerb Antal, Ottlik Géza, Kertész Imre, Konrád György, Nádas Péter, Esterházy Péter és Szabó Magda művei szerepelnek. A kötetet a lengyel származású Jolanta Jastrzebska, a Groningeni Egyetem Finnugor Tanszékének professzora szerkesztette és állította össze. **(mti)**

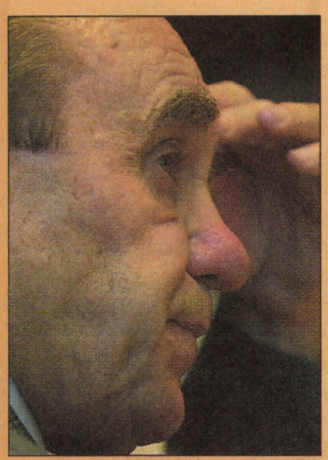

Duba Gyula Fotó: Somogyi Tibor

Hálózati anyag

„Hogy Veres Péter, Duba Gyula, vagy netalán Petri, Esterházy, Nádas, az még úgy idővel adja magát valahogy. Ámde mikor eljön az, hogy rakendrol-e, mindhalálig, vagy vasmarokkal gyeplőt raksz a nyakra – na, az viszont már tényleg a *Vajúdó parasztvilág*. Mármint hogy vajúdik a paraszt külön bejáratú intenzív osztályán hosszú évekig, teszteli a határokat, büszke rá, hogy meg lehet ambulánsan úszni, még mindig nem bentlakó a pszichiátrián. Nagy arc, duma és haváj: svádából működik az élet, permanens padlógáz, pörög a motor, a szervezet jól megszívja magát – olyan, mint egy intimbetét a nehéz napokon. Aztán egy szokásos defektnél már nem megy a menet közbeni kerékcsere. Indítózza, mint az állat, de szívatóval sem indul újra: nincs olajnyomás. És akkor az van, hogy tessék választani: bye-bye pálmafák, szevasz rakendrol, auf Wiedersehn édes élet – Anita Ekberg, nekem te többet ne mutogasd a csöcsödet. Antigoné, Bánk bán, Mózes: jelenthet mind; dilemmájuk ehhez képest kutyafüle. Választani egy metódust, s az alapoktól újra összerakni egy félig eltelt életet. Nem biztos, hogy borostás csávóként a világot jelentő deszkákon ez a megvalósult, titkos szerepálom: önkéntes alapon, saját rendezésben fekete fejkendős Németh László-hősnőt játszani."

(Úr hangja: Keresztury Tibor. Élete képekben. Részlet. [A kutyának az eredetiben nem a füle van megnevezve – a szerk. megj.] http://www.litera.hu/irodalom. 2006. február 10.)

Magyar régiók

A mai magyar irodalomtörténet-írás és közgondolkodás jelentős képviselőjének, Pomogáts Bélának a legújabb könyve, a *Magyar régiók* a dunaszerdahelyi Lilium Aurum gondozásában jelent meg a minap. A szerzőnek nem ez az első könyve ebben a fontos (határon túli) magyar régióban, a Csallóközben és a városban. Nyolc-kilenc esztendővel ezelőtt, *Magyar irodalom Csehszlovákiában* címmel a NAP Kiadónál már volt kötete itt, melyben a (cseh)szlovákiai magyar irodalomról szóló tanulmányait, kritikáit gyűjtötte egybe. Ezzel egy hallatlanul fontos gesztust is téve irodalmunk, irodalomtörténet-írásunk felé, hiszen meggyőződésem: a (cseh)szlovákiai magyar – de egyetlen határon túli, nemzetiségi magyar – literatúra érvényes értékelésére, önmagán túlmutató megmérettetésére nem kerülhet sor magyarországi (illetve: összmagyar) recepciójának figyelembevétele nélkül. Ehhez azonban előbb alapos forrásfeltáró és -elemző munkára lenne szükség. Pomogáts Béla nevével – a (cseh)szlovákiai magyar irodalom magyarországi visszhangját figyelve – különösen az 1970/1980-as évek viszonylatában találkozhattunk gyakran, hiszen szerzőnk az elsők között volt Magyarországon a múlt század második felében, akik már akkor az illyési „ötágú síp" hangját, szólamait hallották ki az egynek – ha nem is egységesnek – tekintett magyar irodalomból, amikor az ritkás magyarországi megjelenései alkalmából még az anyaországi lapok, folyóiratok „Szomszédolás" vagy világirodalmi rovataiban láttatott csak vendégül. A határon túli magyar irodalmak legrégebbi és legszakavatottabb ismerője ő, aki széles időbeli és térbeli összefüggések közt látja, érti s értékeli azt, amit mi magunk – önszemléletünk néha kínos, néha komikus, de hosszú távon sokszor tragikus zavarai folytán – igen gyakran észre sem veszünk. Nem túlzás azt állítani, hogy rajta kívül nincsenek sokan, akiknek oly – részletekre kiterjedően – alapos és pontos képük lenne a 20. század szervezetileg, földrajzilag, történetileg széttagolt magyar írásbeliségéről, mint neki. Tudniillik az is meggyőződésem, hogy ma már azért sem tudná egyvalaki megírni a (20. századi) magyar irodalom olyasféle összefoglalóját, mint teszem azt Szerb Antalé volt annak idején, mert a – végletesen (és végzetesen?) széttagolt, szekértáborokra és íróistállókra tagozódott – mai magyar irodalmi életben szinte senki sincs, akinek – a saját táborának alkotóin és művein, recepciós érdekein kívül – a szélesebb egész más tartományaira is kiterjedne a figyelme. Ha ma valaki képes lenne/lehetne az említett Szerb Antal-i feladatra, akkor Pomogáts Béla feltétlenül.

A 20. századi – s általában *a* – magyar nemzettörténetnek, nemzetieszme-történetnek sincs ma sok olyan alapos ismerője és kutatója, mint Pomogáts Béla. Számos könyvét vehetnénk előtanulmánynak nemcsak egy érték- és jelenségintegráló magyar irodalomtörténethez, hanem egy nemzettörténeti, nemzetkarakterológiai és eszmetörténeti szintézishez is. Így néhány más könyvén kívül ezt a mostanit, a Lilium Aurum egyre messzebbre látszó és ható műhelyében készült *Magyar régiókat* is.

Tanulmánygyűjteményét a szerző igen jellemző alcímmel látta el: *Különbözés az egységben – egység a különbözésben.* Az *egység* és a *különbözés* kulcsszavai Pomogáts Bélának, melyekkel azt a hallatlanul bonyolult viszonyrendszert igyekszik megragadni és értelmezni, amelyen belül régiónk – Közép-Európa – történeti, nemzeti, nyelvi és kulturális szempontból megközelíthető, körül- és leírható. E ritka erudícióval fogalmazott írások olyan nemzetstratégiai elképzeléseket fejeznek ki, melyek – ha okosabb és a köz dolgaira, érdekeire is figyelmesebb politikusaink lennének, határokon belül és kívül – azoknak a nemzetpolitikai és -stratégiai célkitűzéseknek a megfogalmazásában és képviseletében is segítségünkre lehetnének, amelyek nélkül az integrálódó és globalizálódó világunkban nincs erős nemzet, karakteres és távlatos nemzetépítés, értékteremtő értékképviselet. Más oldalról: bármerre nézzen, bármihez nyúljon Pomogáts – szóljon bár a kisebbségi magyar irodalmakról, régiónk Európán belüli helyéről és szerepéről, irodalom, nemzet és régió összefüggéseiről, a kisebbségek helyzetéről Közép-Európában s Magyarországon, politikai széttagoltságról és kulturális közösségről, az anyaországi és a kisebbségi magyar kultúra kölcsönviszonyáról, az irodalomról mint nemzeti stratégiáról –, mindenütt s mindenkor olyan *nemzetstratégaként* nyilatkozik meg, aki a különbözőségek tiszteletben, illetve megtartásával az egybetartozás, az egyben tartó karakterisztikum erősítésén fáradozik.

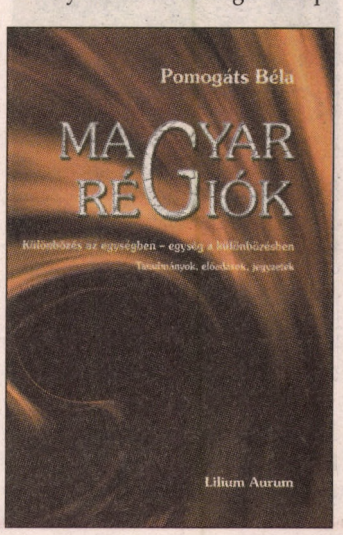

A könyv dunaszerdahelyi bemutatóján. Balról jobbra: Tóth László, Pomogáts Béla és Hodossy Gyula *Somogyi Tibor felvétele*

Szerzőnk integráló szerepet töltött be a széttartó magyar írótársadalmat és irodalmi törekvéseket képviselni igyekvő Magyar Írószövetség elnökeként az 1990-es évek derekán két cikluson át, s ez a küldetés artikulálódik igen sokoldalú és sokirányú közéleti tevékenységben is (elsősorban az Anyanyelvi Konferencia élén, vagy néhány esztendeje a határon túli magyar kulturális törekvéseket támogatni és erősíteni hivatott Illyés Közalapítvány elnöki tisztségében). A magyar irodalom, nyelv kultúra és identitás és összetartozás nem hivatásos, személyes elkötelezettségből szolgáló diplomatája – *utazó nagykövete* – ő: az egyik napon még valamelyik magyarországi városban látjuk, a rákövetkezőn már Kolozsvárott vagy Nagyváradon, két nap múlva Szabadkán, de még ugyanazon a héten egy röpke szlovákiai előadás, könyvbemutató, tanácskozás, baráti csevegés is belefér az idejébe, elfoglaltságai-lekötöttségei közé, vagyis mindezekre futja erejéből, idejéből. Mindemellett, szinte csak mellékesen, tudományos munkát végez, intézetet s lapot irányít, könyveket, cikkeket, tanulmányokat, szakértői véleményeket ír, miközben bámulatosan anekdotázó, varázslatos személyiség – olyan biztos értékek és közérdekek szolgálatába szegődött európai és honpolgár, akinek határozott látomása van emberi és nemzeti múltról, jelentről, jövőről. Amilyen politikusaink között – s most már „európai" politikusaink között is – kevés található. Ha többen lennének köztük a vele azonos értékeket, eszményeket vallók, a mai magyar nemzet- és kulturális stratégiák – melyekkel kapcsolatban néha erős kételyeim támadnak afelől, hogy napjainkban egyáltalán léteznek ilyenek – egyik irányát a mainál jóval erőteljesebben épp Pomogáts Bélának a *Magyar régiókban* is körvonalazott nemzetszemlélete, értékrendszere és kultúrafelfogása jellemezhetné.

Mert az felelős. Mert szilárd alapokon nyugszik. Mert távlatos.

Tóth László

ÚJ KÖNYVEINK

Ardamica Ferenc
Nem loptam én életemben
Nap Kiadó

Válogatás az ismert novellista legjobb rövidprózájából. A humorral, iróniával és nem kevés érzékiséggel átitatott bizarr drámai történetek a sors alól való kitörési kísérleteknek tekinthetők. Ami az olvasót ezekben a novellákban feltétlen magával ragadja, az elsősorban a merész és közvetlen, színes és tárgyilagos előadásmód.

Kötve, 184 old., 12,8x18,5 cm
bolti ár: 190 Sk
kedvezménnyel: 170 Sk

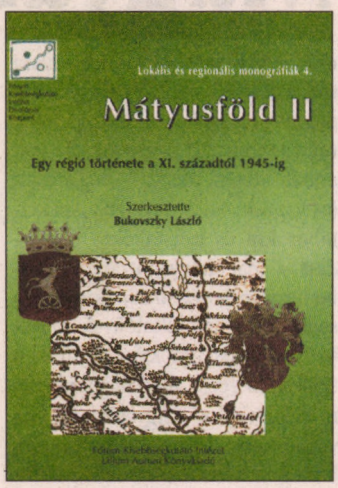

Bukovszky László szerk.
Mátyusföld II.
Fórum Kisebbségkutató Intézet–Lilium Aurum

Az *Egy régió története a XI. századtól 1945-ig* alcímű könyv a *Lokális és regionális monográfiák* sorozat 4. darabjaként jelent meg. A kötetet alkotó tizennyolc tanulmány nyugatról kelet felé haladva Szenctől Mocsonokig, az észak–déli vonalon pedig Szeredtől Negyedig vizsgálja a Mátyusföld történelmét, társadalmi, gazdasági, vallásos, kulturális életének alakulását.

Kötve, 386 old., 17x24 cm
bolti ár: 320 Sk
kedvezménnyel: 188 Sk

Fellinger Károly
Fűhárfa
Lilium Aurum

A szerző új gyermekversei a négy évszak körforgását követő beosztásban kerülnek a legkisebb olvasók elé. A rímes-ritmusos rövid versek a gyermekmondókák és a népköltészet változatos zeneiségét hordozzák-közvetítik. A díszes kiállítású könyvnek minden oldala színes, nemcsak Béres Csilla illusztrációi révén, hanem oldalankénti más színű betűivel is.

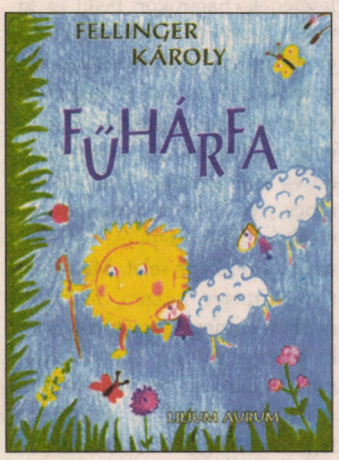

Kötve, 96 old., 17x23,8 cm
bolti ár: 259 Sk
kedvezménnyel: 233 Sk

Haris Éva
Vér és Vitorla
AB-ART

„Írok, mert éltet. Nem akarok kedvenc lenni, csak ember, aki elmondhatja, amit érez a világból, meg ami mögötte van. Csak egy aprócska sziget akarok lenni a költészet tengerén, ahol az olvasó azt sóhajtja: érdemes volt elidőznöm itt" – olvasható az elsőkötetes szerző verseskönyvének borítóján. A *Start Könyvek* sorozat 16. darabja.

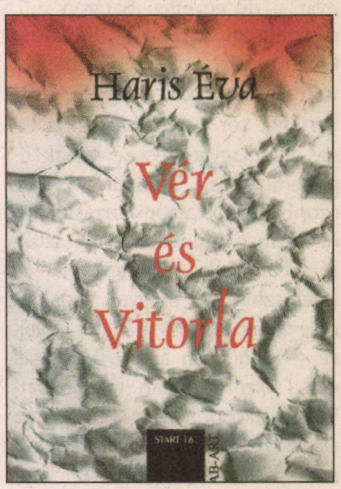

Fűzve, 96 old., 13,5x20 cm
bolti ár: 140 Sk

Bolgár Adrianna
Mikszáth-regények és -novellák magyar–szlovák, szlovák–magyar frazeológiai szótára
Plectrum

A terjedelmes fordításelméleti tanulmánnyal induló kötet Mikszáth prózai munkáinak szlovák fordításai alapján veti össze, kategorizálja, dolgozza fel az eredetiben és a fordításszövegekben előforduló frazeologizmusokat. Ezt követi a kétnyelvű szótári rész, amely Mikszáth stílusának köszönhetően részben általános magyar–szlovák és szlovák–magyar frazeológiai szótárként is forgatható.

Kötve, 360 old., 21,2x15,2 cm
bolti ár: 240 Sk

Drašnar, Jiří
Forradalmakról, titkos társaságokról és a genetikai kódról
Kalligram

Az Egyesült Államokban élő cseh származású prózaíró regénye egy évszázad történelmének genetikai térképe, vér és kombinatorika, a legvéresebb anekdoták és a legsterilebb variációk. Akár egy DNS-spirál, tartalmazza mindazt az információt, ami egy korpusz felépítéséhez szükséges, és amit csupán a véletlen befolyásolhat testet öltése közben. Koloszár Péter fordítása.

Kötve, 296 old., 14x20,7 cm
bolti ár: 230 Sk
kedvezménnyel: 190 Sk

ÚJ KÖNYVEINK

L. Juhász Ilona
„Fába róva, földbe ütve..."
Fórum Kisebbségkutató Intézet–Lilium Aurum

Az *Interethnica* sorozat 8. kötete Szlovákia magyarlakta vidékeinek kopjafáit és a kopjafaállítás szokásainak formáit, változatait mutatja be, jórészt a szerző saját, terepen végzett kutatásai és megfigyelései alapján. A monografikus feldolgozáshoz jól áttekinthető jegyzékek, sok-sok rajz és fénykép tartozik. Nemcsak fontos tudományos munka, élvezetes ismeretterjesztő olvasmány is.

Kötve, 288 old., 17x24,3 cm
bolti ár: 320 Sk
kedvezménnyel: 288 Sk

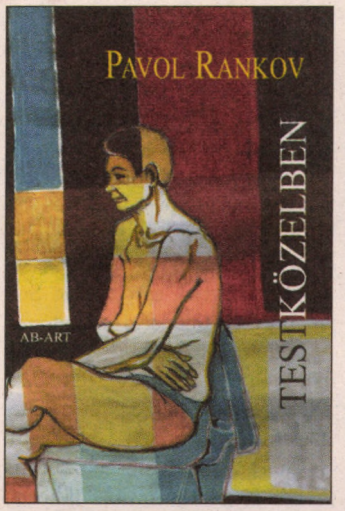

Rankov, Pavol
Testközelben
AB-ART

A jelenkori szlovák prózairodalom tehetséges fiataljai közül (Tomáš Horváth, Vladimír Balla, Michal Hvorecký, Jana Beňová, Silvester Lavrík, Jana Juráňová stb.) Pavol Rankov a pszichologizáló elemekkel átszőtt fantasztikus realizmus legjobb művelőjének tekinthető. Itt olvasható tucatnyi novellája a kortárs szlovák kisepika élvonalát képviseli. A *Kenguru Zsebkönyvek* sorozat 9. kötete. Horváth Erika fordítása.

Kötve, 224 old., 12x17 cm
bolti ár: 180 Sk

Nagy Myrtil
2% Dél-Szlovákiában
Fórum Információs Központ–Lilium Aurum

A kiadvány a személyi jövedelemadónak azzal a 2%-ával foglalkozik, mely a közhasznú tevékenységet kifejtő civil szervezetek számára juttatható. Az összehasonlító és Európára kitekintő dolgozat elsősorban a 2%-os törvény szlovákiai történetét mutatja be, táblázatokkal, dokumentumokkal. Hasznos segédeszköz mind a támogatók, mind a támogatott szervezetek részére.

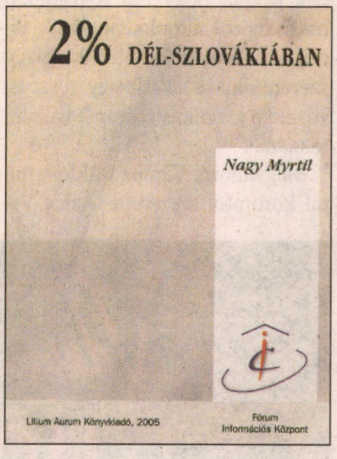

Fűzve, 136 old., 15x23 cm
bolti ár: 120 Sk
kedvezménnyel: 108 Sk

Szobiné Kerekes Eszter
Felvidéki népviseletek babákon
AB-ART

A kötet 41 szlovákiai magyar község (11 néprajzi tájegység) 29 viseleti csoportját mutatja be – babákon, népviseletbe öltöztetett babák segítségével, az öltözetek méretarányos, kicsinyített másával. Az eddig mintegy 150 alkalommal kiállított különleges készlet most az albumban színes felvételek formájában tárul az érdeklődők elé, a bemutatott népviseletek leírásával.

Kötve, 72 old., 21,5x30,2 cm
bolti ár: 490 Sk

Dr. Kiss László
Orvostörténeti helynevek a Felvidéken
Lilium Aurum

A lexikonszerű kézikönyv egyfajta orvostörténeti földrajzkönyv és útikalauz is. Az ábécérendbe szedett helységnévtár több mint ötszáz, 1918 előtt élt orvos kötődését jelzi az egykori Felvidék, a mai Szlovákia településeihez – röviden vázolva az orvosok életpályáját, szakterületét is, köztük számos olyanét is, akik kimaradtak az eddigi szlovák és magyar életrajzi lexikonokból, orvostörténeti összefoglalókból.

Kötve, 11,5x17,7 cm
bolti ár: 279 Sk
kedvezménnyel: 251 Sk

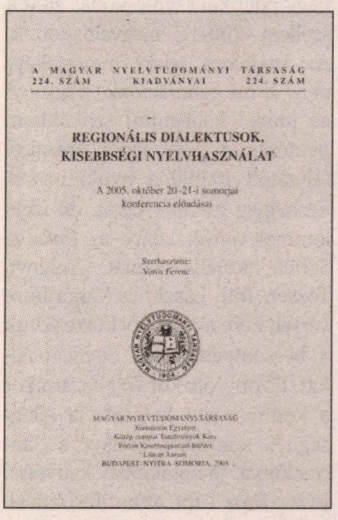

Vörös Ferenc szerk.
Regionális dialektusok, kisebbségi nyelvhasználat
Magyar Nyelvtudományi Társaság

A 2005. október 20–21-én Somorján megtartott nyelvészeti konferencia előadásainak anyaga a nyitrai Konstantin Egyetem Közép-európai Tanulmányok Karának, a Fórum Kisebbségkutató Intézetnek és a Lilium Aurum Kiadónak a közös kiadványa. A címben jelölt tárgykör huszonegy dolgozata hat nyelvészeti szakmai műhely kutatási területébe kínál reprezentatív betekintést.

Fűzve, 164 old., 16,4x23,5 cm
bolti ár: 100 Sk

ÚJ KÖNYVEINK

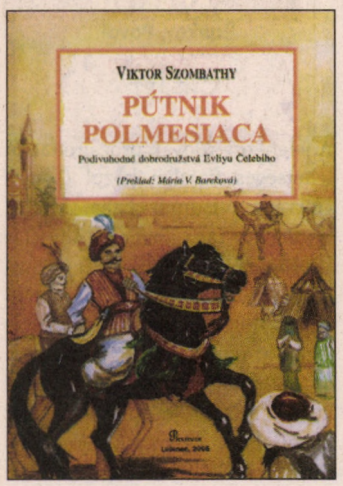

Szombathy, Viktor
Pútnik polmesiaca
Plectrum

Szombathy, Viktornak *A félhold vándora* című ifjúsági történelmi kalandregényét Barekné V. Mária fordította szlovákra, stílusa ékes, zamatos és mesés. Egy idegenbe szakadt török gyermek kalandjai által tanulja az élet és az erkölcs igazságait. Katarína Slaninková színes illusztrációival.
Kötve, 278 old., 24,3x17 cm
bolti ár: 220 Sk

Tóth László
Lapszél
Nap Kiadó

A könyv alcíme szerint *Esszék, vallomások, feljegyzések* gyűjteménye. A kötet kritikai-publicisztikai írásai a közelmúlt és a jelenkor magyar irodalmának egy-egy jelentős képviselőjét vagy alkotását vizsgálja. A *Kaleidoszkóp Könyvek* sorozat 3. darabja.
Fűzve, 248 old., 12,5x18,5 cm
bolti ár: 150 Sk
kedvezménnyel: 135 Sk

Palackposta

Hol volt, hol nem volt, volt egy oly kor, amikor a televíziónak csak egy csatornája volt. Az is csak ötször sugárzott hetente. Igaz, nem sokkal korábban még tévé sem volt, így megjelenése gyökeres változást hozott az emberek életébe. Hogy agyon ne unják magukat, sokat beszélgettek és olvastak. Sőt, az olvasás minőségi mutatónak számított: műveltebbnek számító körök kirekesztették maguk közül azokat, akik nem szerették a költészetet, nem ismerték a klasszikusokat és a legjelentősebb kortárs írókat. És nemcsak a külföldieket. A magyarokat ugyanúgy illett olvasni, lehetett szeretni. Megvető pillantás volt az osztályrésze azoknak, akik nem vásárolták és olvasták Camus-t, Sartre-t, Arthur Millert, Karinthyt, Örkényt, Lengyel Józsefet, Rákosi Gergelyt, Mándy Iván, Ottlik Gézát, Hajnóczy Pétert, Weöres Sándort, Garai Gábort, Illyés Gyulát, Pilinszky Jánost, Déry Tibort, Zelk Zoltánt, Mészöly Miklóst, nem ismerték Gábor Pál, Huszárik Zoltán és Várkonyi Zoltán filmjeit. Aki adott magára, napi rendszerességgel forgatta az irodalmi folyóiratokat, amelyek zászlóshajói az *Új Írás*, a *Kortárs*, a *Mozgó Világ* voltak. Az irodalmi sznobok *ÉS*-sel a hónuk alatt jelezték a műveltek kasztjához való tartozásukat. A perifériákon is élénk figyelemmel kísérték az irodalom történéseit, sőt aktív részesei voltak. Olyannyira, hogy a nemzetegyesítést évtizedekkel a nagy politikai szatócskodás előtt a szellem emberei megvalósították. Az irodalom terén mindenképpen. A mi generációnk, pozsonyi és prágai kollégiumi szobákban, nemcsak a pesti lapok írásairól folytatott hajnalba nyúló olykor késhegyig menő vitákat, de izgalommal vettük kézbe az *Irodalmi Szemle* aktuális számát, Cselényi, Tőzsér, Tóth László és Varga Imre verseit keresve, kézről kézre adtuk a becsempészett *Új Symposionok*at. Bizony, oly kor volt ez, amikor a kommunista Jugoszlávia ellenségnek számított, amikor a „láncos kutya" (a fiatalabbak kedvéért: Joszip Broz Titót, az antifasiszta ellenállás hősét a nácizmus ellen ugyancsak küzdő Joszif Visszarionovics Dzsugasvili, ismertebb nevén Sztálin titulálta így, jelezve, hogy csak ugat, de nem harap) irányította országba éppoly nehéz volt eljutni, mint a kizsákmányoló rendszerekbe. Számunkra Jugoszlávia volt a szabadság szigete. Nem alaptalanul: egy emberöltővel ezelőtt Újvidéken jelent meg a kor legszabadszájúbb társadalmi-irodalmi folyóirata, az *Új Symposion*, amelynek egy-egy példánya kézről kézre járt, míg rongyossá nem olvastuk. E korban vigyázó szemünket Újvidékre vetettük, irigyelve magyar testvéreinket, hogy lubickolhatnak a szabadságban. Melynek legfőbb része a gondolat szabadsága volt.

E kor, bármennyire meglepőnek tűnik, nem is oly régen, mindössze egy emberöltővel ezelőtt volt. Oly közeli, hogy bár főszereplői ma már örök álmukat alusszák, tanúi itt vannak közöttünk. Nagy szerencsénkre akadt egy résztvevő, aki a krónikás szerepét vállalta magára.

Megvallom, Vámos Miklóst fiatal koromtól szeretem. Azt a Vámost is, az egykori Gerilla együttes frontemberét, akire ő nem büszke. Ma is fülemben csengenek a Ki ölte meg Kennedyt? dallamai, vagy Gazsi cigány sanyarú balladája, kinek faluvégi vályogházának ablakán a *...pszava* és *...pszabadság* állja a szél útját. Bár ez utóbbi nem az eredeti szöveg részlete, hanem Hofi Géza nagyszerű paródiája. E plebejus zseni csak az igazi egyéniségeket tüntette ki figyelmével a színpadon. Hogy mennyire igaz, az is bizonyítja, hogy e kor másik híres paródiájának főszereplője, Szörényi Levente később megírta a nyolcvanas évek legnagyobb hatású zenei művét, az István, a királyt. Vámos Miklós pedig a legnépszerűbb és legolvasottabb magyar írók egyikévé vált. Elég csak a *Zenga zének* jó néhány kiadására utalni, de *A New York–Budapest metró*, az *Anya csak egy van*, a *bár*, az *Apák könyve* is a könyvpiac szenzációja volt. A lista persze korántsem teljes. Tapasztalatom szerint évek

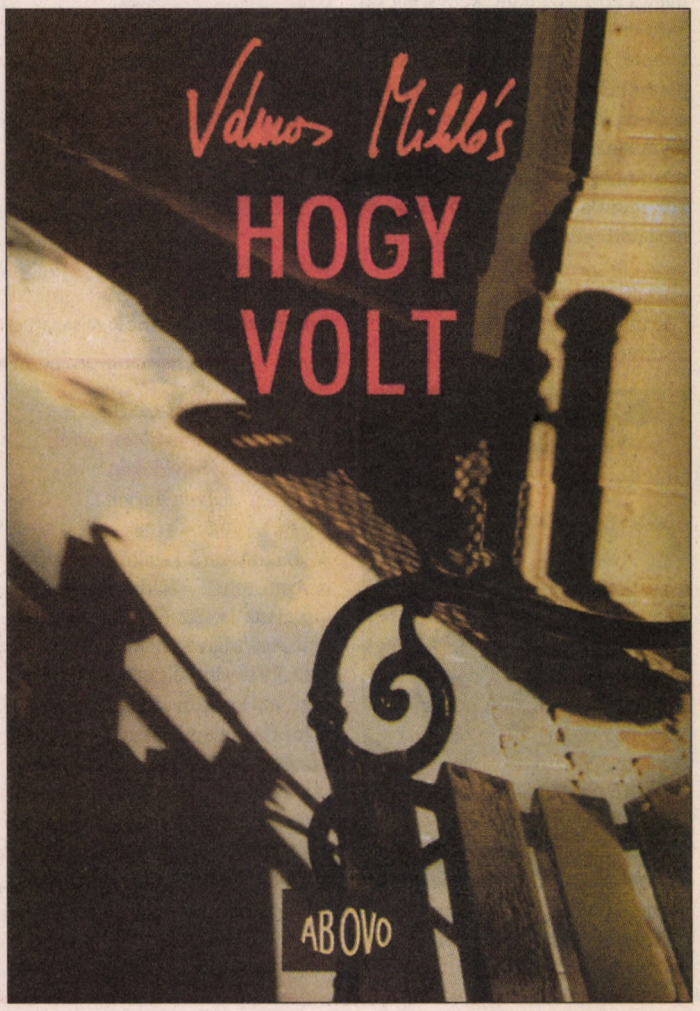

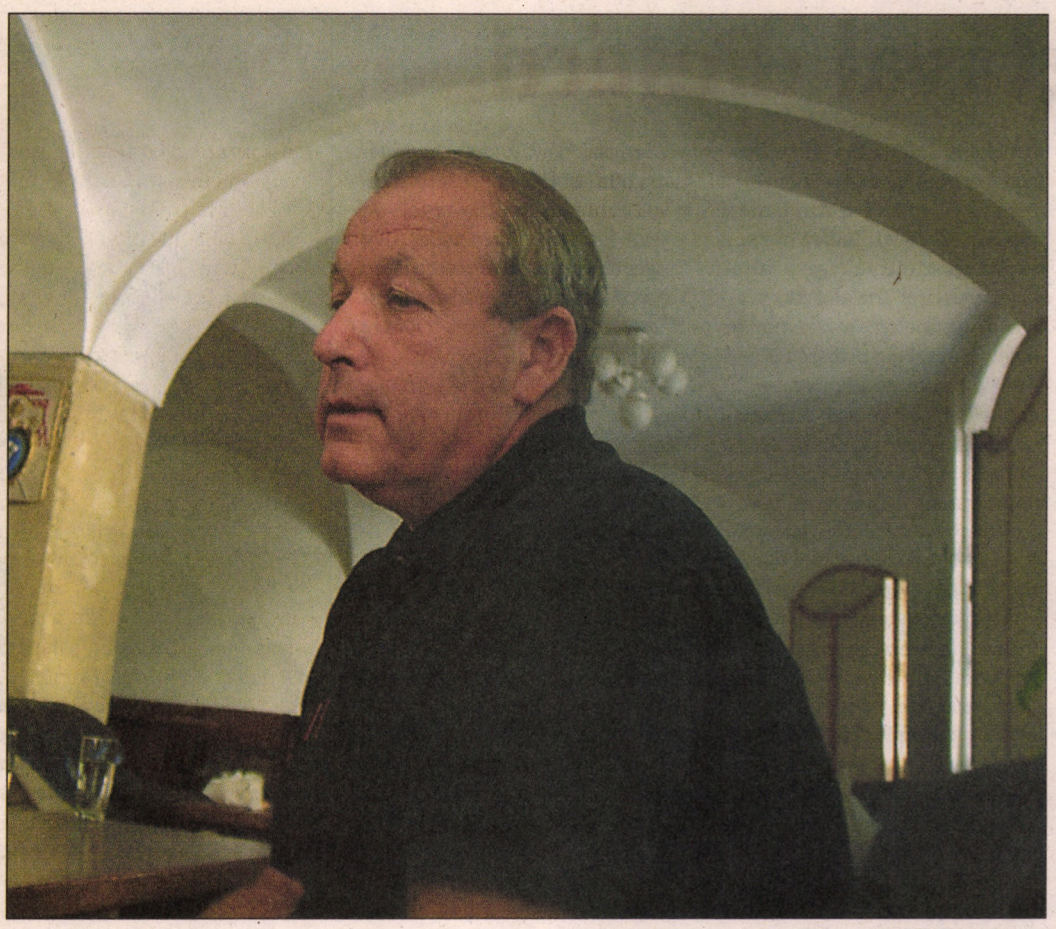

Fénykép: archívum

óta a budapesti könyvhét Guinness-rekordere: a felhőszakadás sem tudja elverni mellőle a hosszú sorban kígyózó, autogramra váró rajongóit.

Most egy olyan könyvet adott ki, amely minden irodalomkedvelő számára fontos, függetlenül attól, hogy szeretik-e az írásait. A múlt század utolsó harmadának krónikáját írta meg, az irodalomkönyvek lapjaira felkerült szereplők életének mindennapjait villantva fel. Az ő szenvedéseiket és szenvedélyeiket, apró-cseprő gondjaikat, megalkuvásaikat és hősies kiállásukat, sértéseiket és sértődéseiket, méla absztinenciájukat és féktelen dorbézolásaikat, aszketikusságukat és nőfaló szoknyapecérkedéseiket. A sorsot, amely nekik adatott, az életet, amelyet ők választottak. Harcukat gondolataik közlésének szabadságáért, hiszen e kor a három t kora: a mindenható hatalom tiltott, tűrt és támogatott, aszerint, hogy miként felelt meg neki egy-egy szerző. Vagy kit nem mert már tiltani: vihar utáni szivárványként ragyog fel Déry és Zelk munkássága, hogy csak a legnagyobbakat említsük a kiállásukért börtönt is vállalók közül. A *Hogy volt* című kötet ekképp egy irodalmi körkép. Nem véletlen a bevezetőbeli felsorolás: mindannyian szerepelnek Vámos könyvében. És még sokan mások. A tündéri Janikovszky Éva, Kodály Zoltán, Kardos G. György, Hofi Géza, Illés Endre, Vészi Endre, Károlyi Amy, Váci Mihály és Major Tamás, hogy csak a legismertebbeket említsük. Mindez szemérmes, visszafogott

Ozogány Ernő (1951) villamosmérnök, szakíró Tejfalu

hangon, leheletszerű humorral átszőve, a múlt század elejét idéző meseszövéssel, szeretetreméltó módon megírva. Ahogy azt Vámos Miklóstól megszokhattuk az oly kedves és sokáig emlékezetes, fájóan hiányzó Lehetetlen című tévéműsorában. Nosztalgiával olvastam: egy olyan kor elevenedik meg a lapokon, amely nemcsak az elillant ifjúságot juttatta eszembe. Sokkal inkább azt, hogy e korban – minden negatívuma ellenére – nem a pénz volt az egyetlen értékmérő. Sőt: nem is volt igazán fontos. Nemcsak amiatt, mert kevés volt belőle. Hanem mert úgy hittük, éreztük, hogy a világot a gondolat, az ércnél is maradandóbb gondolat mozgatja. Hogy a legfontosabb az életben a szellem napvilága. Aztán jött az új kor, amelyben kártyavárként omlottak le a szellem bástyái: szerkesztőségek, létfontosságú kiadók szűntek meg. Köztük is a legfájóbb a *Szépirodalmi* és a *Gondolat*. A fejlődés diadalaként kaptunk huszonöt karátos trombitarezet, irodalmi folyóiratok helyett milliós példányszámban megjelenő pletykamagazinokat és sok-sok kotkodajságot. Ezen a ponton válik Vámos könyve kulcsfontosságúvá. Ezért ajánlom mindazok figyelmébe, akik szeretik az irodalmat, szeretik a szellem kalandjait. És azok figyelmébe, akik még nem jutottak el hozzá. E könyv elolvasása után biztosan rákapnak. Legalábbis remélem. Hogy e közeli, letűnt korból küldött palackposta még véletlenül se válhasson az értelem Atlantiszáról származó üzenetté. (Vámos Miklós: Hogy volt. Ab Ovo Kiadó, Budapest, 2005)

Ozogány Ernő

Kitekintő

A befogadás rétegei

A fiatal irodalomkritikus Boka László tanulmányokat és kritikákat tartalmazó könyve tíz év értelmezői gyakorlatából válogat. A szlovákiai magyar irodalommal foglalkozók számára is forrásértékű kötet szlovákiai bemutatásában Görözdi Judit és Németh Zoltán közreműködött (a bemutatóról és a szerzőről készült fényképet lásd a 13. oldalon!).

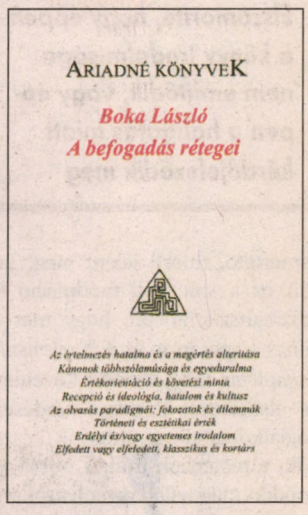

Megrendelhető

Igazi gengszterek?

Zenés hangjáték Barak László *Retúr a pokolba* (Kalligram, 2005) című könyve alapján. A verseskötetből készült válogatás megzenésítője Zsákovics László, rendezője Gágyor Péter, előadói: Tóth Rita és Gál Tamás. A CD összideje: 30,41 perc. Kiadta a Nap Kiadó.

bolti ár: 200 Sk

Nyugtával dicsérd

A *Naplemente szimptóma* címet viselő kötet Pablo Urbányi harmadik magyar nyelvű kötete. Bár sem az 1992-ben Budapesten kiadott *A hagyaték* című szatíragyűjtemény, sem a 2004-es *Silver* című regény (Dunaszerdahely, NAP Kiadó) nem aratott zajos sikert, számos sajtóbeli érdeklődő megnyilvánulás kísérte az 1939-ben született író munkáit, elsősorban a regényt. Ezek legtöbbje kevésbé (irodalom)kritikai hozzászólásként, leginkább a publicisztika egyes műfaji formáiként (interjú, ismertető, riport) jelent meg. Talán ez a stílusbeli moduláció is közrejátszik abban, hogy már a *Silver* kapcsán is és a *Naplemente szimptóma* megjelenését követően is elsősorban tartalmi kérdések foglalkoztatták az interjúk készítőit, a recenziók íróit, a publikus módon megnyilatkozó olvasókat.

Elszomorító, hogy éppen a könyv irodalmisága nem említődik, vagy éppen a hallgatás miatt kérdőjeleződik meg

A *Silver* kapcsán az emberi magatartásformák elé állított görbe tükör játszotta a fő motívumot az értelmezésekben. Az a tény, hogy ez részben egy nem humán főemlős szemszögéből ábrázoltatik, csupán a groteszk esetleges technikájának tudható be ezen olvasásmód szerint, az esztétikai összetettséget eszközként rendelve alá a szöveg üzenetjellegű tartalmának. A Dobos Éva által fordított második Urbányi-regény (*A hagyaték* és a *Silver* is az ő fordítói munkáját dicséri) általam olvasott recepciója szintén a regény tartalmi kérdéseivel foglalkozik, részben a gyermekeutanázia problémájával, részben a főszereplő-elbeszélő, Pedro és a könyv szerzőjének (Pablo) életrajzi adatainak vélt vagy valós analógiájával. Ez utóbbiak közül sem egyik, sem másik kérdés nem elvetendő a regény értelmezésének játékterében, viszont elszomorító, hogy éppen a könyv irodalmisága nem említődik, vagy éppen a hallgatás miatt kérdőjeleződik meg.

Írásom célja, hogy ráirányítsam a figyelmet más lehetséges olvasatokra is, valamint, hogy rámutassak azokra a szerzői intenciókra, amelyek a fentebb említett olvasói értelmezői öntudatlanságot kiválthatták.

Essünk át gyorsan a legkínosabb részen, azaz a már unalomig tárgyalt szerzői és regénybeli elbeszélői én közti distancián. Mennyivel jutunk közelebb a regény megértéséhez, ha azonosítjuk az én-elbeszélőjű szereplőt a szerzővel? Tudjuk, nagyon sokaknak „segítséget" jelent, ha kvázi önéletrajzként olvashatnak elbeszéléseket, csak az a kérdés, hogy ekkor valóban az elbeszélést olvassa-e az olvasónk, vagy a szerzőt találja szimpátiára érdemesnek, avagy csupán az jelent könnyebbséget számára, hogy készen kap egy víziót (akárha filmet nézne) a szereplő alakjáról (azaz azonosítja a szerzővel), rövid úton tárgyiasíthatja a betűk sorjázásaként létező irodalmi „papír"-figurát, még képzelődnie sem kell. Nézzük, mit is jelent ez esetünkben: Pedro Argentínába emigrált magyar szülők gyermeke, aki később (1977-ben) egy olyan országban rendezi össze iratait, amely északon van és ahol hosszabbak a telek, mint a nyarak. Felesége orvostanhallgató, van két gyermekük, írói ambíciói vannak. Pablo Urbányi Ipolyságon született, szüleivel Argentínába emigráltak, amikor ő hét-nyolc esztendős volt, majd Kanadába emigrált (1977-ben) politikai okokból. Felesége gyógyszerész, vannak gyermekei, író. Hihetetlen irodalmi tett így fikcionalizálni a valóságot! Jóval érthetőbbé vált az egész történet: Pedro az Pablo, így sokkal hitelesebb az egész! „Bovaryné én vagyok.", Woody Allen pedig Alvy Singer (Annie Hall) és persze Isaac Davis (Manhattan). Érdekes, hogy *Silver* esetében ez az önéletrajziság nem merült fel.

Sokkal figyelemreméltóbb jelenség a reflexiókban, hogy a regény *egyik* történetszála, mely Pedro családjának a gyermekeutanáziával való szembesülését mutatja be, hogyan kerül az olvasói figyelem középpontjába, miközben vakfoltként kezeli a *többi* történetszálat, az irodalmi „csomagolást" nem kevésbé. A gyermekeutanázia kérdésével való foglalkozás nyilván valós társadalmi problémák reflektálása, bár ennyi erővel a regényben szereplő gauchók szociokultúrája csakúgy, mint az argentin szegénység is beszédtéma lehetne. Mégsem ezek keltik fel az olvasói érdeklődést. (Odüsszeusz kalandjainál is csak parciális kérdés, hogy miként épít tutajt és ez milyen korabeli technikai fejlettségre utal, legalábbis irodalmi olvasatok terén nem igazán fontos szempont.) Ebben az egy vonalra koncentrálásban bizonyára van

Az írói távolságtartás tehát nemcsak Pablo és Pedro között létesül, de a fiatal Pedro és az idősebb Pedro között is.

szerepe a könyv végi Dr. Eduard Verhagen orvos jogász professzor által jegyzett utószónak, amely a következőképpen alkot véleményt a regényről: „A *Naplemente szimptóma* szép regény egy házaspár megpróbáltatásairól és gyötrelmeiről: gyermekük komoly fejlődési rendellenességgel, súlyos *meningomyelokélével* született. (...) Orvosként sok szülőt láttam Pedróéhoz és Anáéhoz hasonló helyzetben (...) Pablo Urbányi ebben a regényben hiteles képet ad arról, milyen gyötrelmeken mennek keresztül a szülők, míg megbirkóznak ezekkel az etikai kérdésekkel. (...) A könyv elolvasása ráébresztett, hogy a művészetnek egyedi funkciója van: érzelmeket kelt ben-

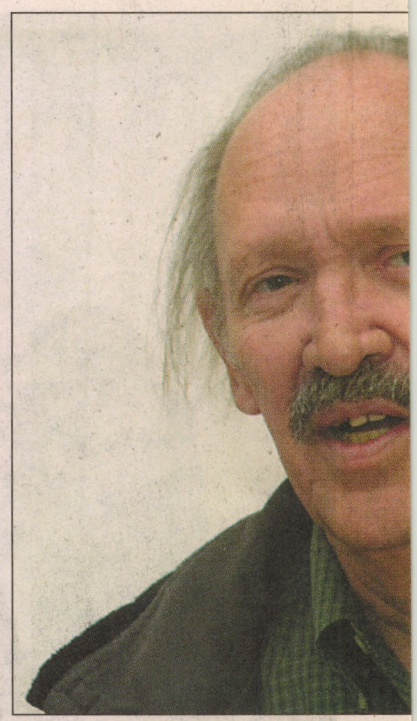

„...Pedro Argentínába emigrált magyar s olyan országban rendezi össze iratait, am mint a nyarak. Felesége orvostanhallgató, Urbányi Ipolyságon született, szüleivel Arg dős volt, majd Kanadába emigrált (1977-b vannak gyermekei, író..."

gyermeke, aki később (1977-ben) egy szakon van és ahol hosszabbak a telek, t gyermeküket, írói ambíciói vannak. Pablo ba emigráltak, amikor ő hét-nyolc esztenolitikai okokból. Felesége gyógyszerész, Somogyi Tibor felvétele

nünk, amelyek segítenek e vitatott kérdések tisztázásában. Ezért tartom a könyvet a gyermekeutanáziával kapcsolatos vita fontos irodalmi lenyomatának." Dr. Verhagen valós személy, híres és hiteles személy, az ő vélekedése biztos nem véletlenül került a könyv lapjaira, nyilván a szerző is irányadónak tekintette, azaz művét maga is a fentebb idézett vita irodalmi (művészeti) lenyomatának kívánja tudni, amely érzelmeket kelt – gondolhatják a szcenírozott olvasóink. Ez persze koránt sincs így, vagy ha igen, akkor Pablo Urbányit bértollnoknak kéne tartanunk.

A magam részéről regényként, azaz irodalmi alkotásként vettem kezembe a *Naplemente szimptómát*, és úgy is olvastam, mindeközben egyáltalán nem hagytam figyelmen kívül a vázolt lehetséges olvasási módokat. Azt viszont sajnálnám, ha csupán ezek kapnának hangot a mű megítélésekor. Azt gondolom, hogy a történet(ek) fentebbi olvasói sok érdekes dolog mellett mentek el figyelmetlenül.

Rögtön ilyen szembeszökő mivolta a szövegnek az elbeszélői rétegzettsége. Pedro az általa elbeszélt események után mintegy húsz-huszonöt évvel „meséli el" történeteit, méghozzá azon módon, hogy a korábbi feljegyzéseit rendezi össze és újra, másolja át, ír hozzájuk megjegyzéseket. Többszörös áttételen kerül hát elénk az elbeszélés, amely ráadásul szaggatott, mivel egyedi módon kartotékokra íródott, amelyeket beszámozott Pedro, és előfordul, hogy kihagy belőlük (25–27. kartoték) vagy szám nélküli kartoték kerül a kezébe, amit az emlékeire hagyatkozva illeszt be másik kettő közé (a 20. és a 21. kartoték közé). Az írói távolságtartás tehát nemcsak Pablo és Pedro között létesül, de a fiatal Pedro és az idősebb Pedro között is. Fontos még megjegyezni, hogy a kartotékok teleírását a regényben szereplő egyik orvos ajánlja Pedrónak, aki megfogadva a tanácsot terápiás céllal (valamint ne feledkezzünk meg az írói ambícióiról sem) dr. Brahének címezve beszéli el élettörténetüket. Ez a megszólítottság a regény nyelvét is befolyásolja.

A gyermekeutanáziára – mint a regény fő szálára – való koncentráció aránytévesztésnek tűnik a regény egyéb történetszálai mellett, sőt állítom, hogy a kontextus nagyobb mértékben meghatározó, ugyanakkor személyes olvasatomban érdekesebb is. Vegyük észre, hogy Pedro családjának története, valamint Pedro személyes érzelmi-gondolati története nem csupán körítés a gyermekeutanázia megjelenítéséhez, hanem éppen fordítva, hiszen, ha más gazdasági, társadalmi, kulturális viszonyok közé érkezik a nem kívánt gyermek, akkor egész máshogyan vetődnek fel a regényben megszólítatott etikai kérdések. Maradjunk azonban most az esztétikaiaknál. Az identitásproblémákkal, valamint szerelmi kudarccal küszködő nihilista és cinikus Pedro élettörténetébe csöppen be a fogyatékos csecsemő, de a már meglevő „egzisztenciális gödröt" nem sokkal mélyíti tovább ez az esemény. Pedro iróniája, amely többször szóba kerül a regényben, ebből az élethelyzetből fakad, tehát funkcionálisan a szerepkörét, nem pedig a szerző látásmódja közvetlenül. Ami viszont a szerző számlájára írható – legalábbis a két regény olvasási tapasztalata nyomán – az valami idegesítő stiláris modorosság, ami némiképp rátelepül az olvasmányos elbeszélői módra. Néha még szimpatikus is, néha viszont nagyon zavaró.

A *Silver* fülszövege szerint Pablo Urbányi „[í]rásait a latinamerikaiságba oltott közép-európai groteszk hangulata jellemzi. Gabriel García Márquez és Örkény István rokona." A világ- és a hazai szépirodalomba való elhelyezés nemes gesztusa és a mögötte megbúvó kiadói reklám mellett akár komolyan is vehetnénk e kijelentéseket, a baj csak az, hogy pontatlansága miatt elég tág mezőt hagy a két alkotó között ahhoz, hogy valóban jelentéssel bírjon. Ami viszont bátran kijelenthető, hogy Pablo Urbányi sodró lendületű, olvasmányos, a groteszk és a tragikomikus jelzőket elhagyva, nagyon is realista elbeszélését köszönthetjük a *Naplemente szimptómában.*

Rácz I. Péter

Rácz I. Péter (1974) kritikus, szerkesztő Budapest

Kitekintő

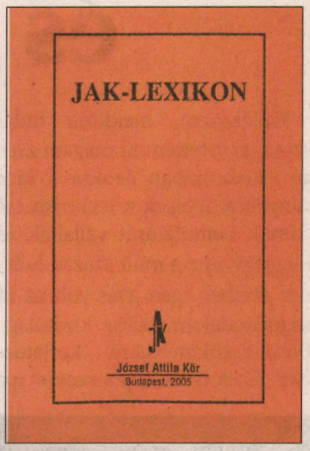

JAK-lexikon

Miért és kinek jó ez a füzet? – ezzel a talányos alcímmel szólítja meg olvasóit a József Attila Kör Irodalmi Egyesület által a napokban kiadott *JAK-lexikon*, H. Nagy Péter és Rácz I. Péter szerkesztésében, Juhász R. József borítótervével. A kötet ábécérendbe szedve közli a JAK (a József Attila Kör) tagjainak névsorát, de nemcsak a szokásos szerzői adatokkal szolgál (a szerző születésének helye és ideje, hivatása, foglalkozása), hanem tömör életrajzzal és publikációs jegyzékkel, a szerző könyveinek kritikai recepciójával s helyenként akár idézetekkel, rövid, jellemző szövegrészletekkel is. Továbbá tájékoztat a JAK-füzetek sorozat eddig megjelent darabjairól, korábbi szerkesztőiről (2005-től ezt a posztot K. Kabai Lóránt és Mizser Attila tölti be), a szervezet Világirodalmi Sorozatának köteteiről – és ezeken túl, ezeken belül még felsorolni is sok, mi mindenről. A kiadvány előszava a feltett kérdés megválaszolásával sem marad adós: „A lexikon füzet terjedelmű katalógusa (és a JAK honlapon elérhető névsora szintén) lehetőséget biztosít az érdeklődőknek, hogy ne csak képet kapjanak a kortárs magyar irodalom egy fontos szegletéről, hanem (a megadott címek segítségével) el is érhessék kedvenc szerzőiket vagy utált kritikusaikat."

A parazsat evő vasparipa és más igaz történetek

Emlékszem, mekkora tudásszomjjal vetettem rá magam zsenge ifjúkoromban azokra a kiadványokra, melyek a technika csodáinak bemutatását vállalták fel. Megjegyzem: a múlt század hetvenes éveiben igen gyér volt az ide vágó irodalom, szinte kizárólag a Búvár-zsebkönyvekre korlátozódott. Ezek is főképp a szovjet ipar

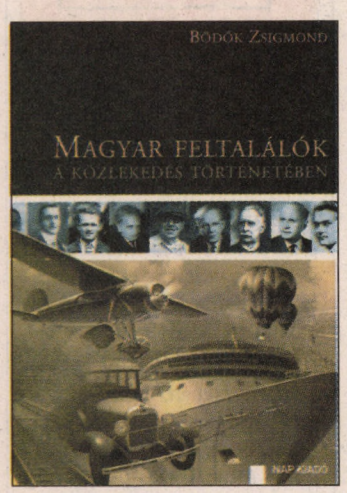

vívmányaival foglalkoztak; még most, több mint két évtized távlatából is emlékszem Iljusin vagy Tupoljev (keresztrejtvényfejtők számára: szovjet repülőgépmárka, két betű – IL vagy TU), a nagy gépmadár-konstruktőrök nevére. Magyarokkal véletlenül sem találkozhattunk – talán mert az akkori világképbe nem fért bele, hogy egy létszámát tekintve jelentéktelen, a történelem során többször leigázott kis kárpát-medencei nemzetnek is lehetnek nagy elméi.

Pedig voltak és vannak – mióta annyira nyitott a világ, hogy órák alatt bármely szeglete elérhető, előszeretettel vándorolnak ki megélhetés után olyan országokba, amelyekben a tudás még mindig hatalom. A földkerekség egyik nagy klónozó szaktekintélyének számító Dinnyés András visszatért a Gödöllői Agrártudományi Egyetemre, fiatal biológusok hadát csábítva haza; de ki tudja, mennyien vannak a NASA-nál, a Szilikon-völgyben, vagy Afrika dzsungeleiben, a halálos kórok ellenszerét kutatva...

A Magyar Tudományos Akadémiának, továbbá néhány kisebb könyvkiadónak köszönhetően nagy utazóink, felfedezőink (és kalandoraink) neve nem merülhet feledésbe. Az ide vágó életrajzi irodalomnak köszönhetően (nem egy kiadvány különben kalandregényként is felfogható) ma az ötödik osztálytól fölfelé már mindenki tud(hat)ja, hogy Kőrösi Csoma Sándoron kívül volt nekünk Magyar Lászlónk, Benyovszky Móricunk, Teleki Sámuelünk, Vámbéry Árminunk, sőt Stein Aurélunk is. Ha a kedves tanerő veszi magának a fáradságot, és a megfelelő könyvespolcon kisebb kutakodásba kezd, a nebulók világképének horizontja húsz perc alatt fényévekkel tágulhat – csak akarni kell.

Bár a fizika a földrajznál és a biológiánál is „szárazabb" tudomány, oktatása mégis élvezetessé – vagy legalábbis elviselhetővé (bocs', fizika-tanárok!) – tehető, ha a nem kötelező olvasmány jellegű könyvállományunkat időnként felfrissítjük. Mivel? Például a csillagászatot, történelmet és írást egyaránt magas fokon űző Bödök Zsigmond könyveivel, melyek a fizika és a társtudományok kevésbé ismert zugaiba visznek el bennünket.

A dunaszerdahelyi NAP Kiadó gondozásában látott napvilágot 2005 vége felé Bödök Zsigmond *Magyar feltalálók a közlekedés történetében* és a *Nobel-díjas magyarok* című könyve. Bár a címeket tekintve arra lehet következtetni, hogy egyik sem könnyű szórakozást ígérő „könyvecske", most megnyugtatom a kedves jövőbeni olvasót, hogy nagyon olvasmányos stílusban megírt kiadványokról van szó.

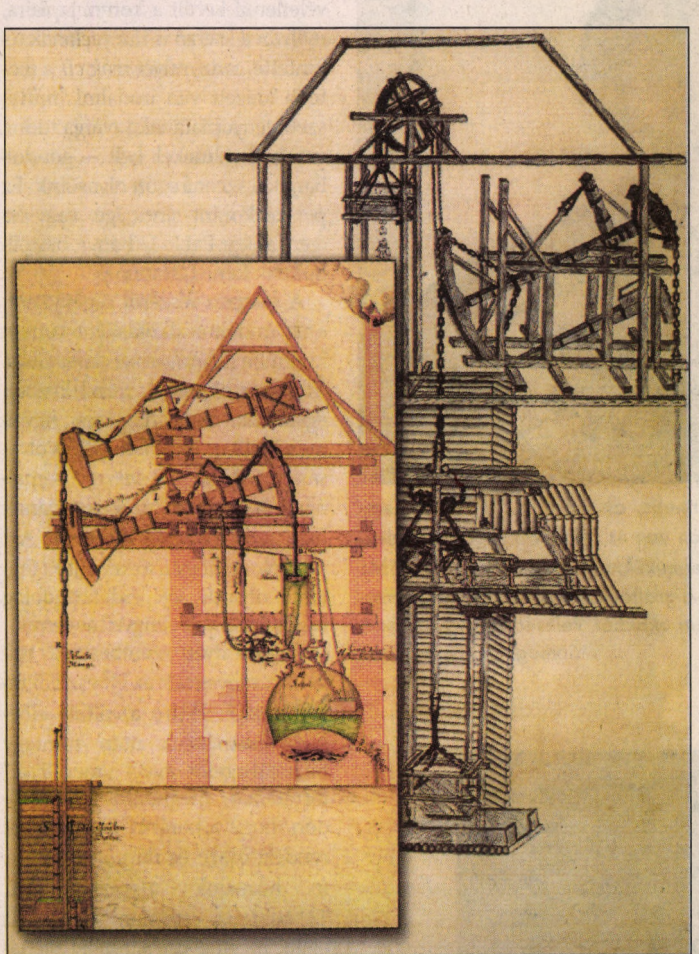

Hell József Károly vízemelő szerkezete

„Itt az ideje, hogy megreformálva eddigi egysíkú történelemszemléletünket – áll a közlekedéstörténeti könyv hátsó borítóján –, múltunk jelentéktelen epizódszereplői, harmadrendű politikusai helyébe a világ által is nagyra becsült tudósainkat helyezzük a köztudatba. Azokat a nagyszerű embereket, akik részt vettek az anyag szerkezetének feltárásában, kijuttattak bennünket az űrbe és információs hálóval szőtték körbe a Földet – mindezzel nem kis mértékben befolyásolva a civilizáció történelmének alakulását is. Kár lenne, ha éppen a legtöbb magyar sikertörténetet magába foglaló könyvünk maradna csukva mind magunk, mind a már nyomunkban lépkedő ifjú nemzedék előtt."

Úgy vélem, ebben a három mondatban az erkölcsi tanításon kívül konkrét oktatási és nevelési célok is meg vannak fogalmazva; ennél világosabb ars poeticával nehéz előállni...

A háromszázötven oldalas, fotókkal, térképekkel, műszaki rajzokkal, korabeli alkotások reprodukcióival és más ábrákkal bőven illusztrált könyv merész lendületű szellemi kalanddal kecsegtet. A

A Magyar Talentum kötetei

Bár a fizika a földrajznál és a biológiánál is „szárazabb" tudomány, oktatása mégis élvezetessé tehető, ha a nem kötelező olvasmány jellegű könyvállományunkat időnként felfrissítjük. Mivel? Például a csillagászatot, történelmet és írást egyaránt magas fokon űző Bödök Zsigmond könyveivel, melyek a fizika és a társtudományok kevésbé ismert zugaiba visznek el bennünket. Bár a címeket tekintve arra lehet következtetni, hogy egyik sem könnyű szórakozást ígérő „könyvecske", megnyugtatom a kedves olvasót, hogy nagyon olvasmányos stílusban megírt kiadványokról van szó.

Világjáró magyarok

A szerző külön tárgyalja a Wolf-díjasokat, az Amerikai National Medial of Science magyar kitüntetettjeit, a magyar tudósokról elnevezett díjakat, a magyar természettudósok égi galériájában pedig a „Holdra került" magyarokkal találkozhatunk. A két kötet a NAP Kiadó Magyar Talentum könyvsorozatának részeként látott napvilágot. A technikatörténeti kiadványokon kívül az olvasó figyelmébe ajánlom a sorozat korábban megjelent, Világjáró magyarok című kötetét is, mely ékesen bizonyítja, hogy a bennünket minden oldalról körülvevő negatív hírközlés ellenére mégis nekünk áll a világ...

történet a dunai hajózás magyar úttörőivel indul, majd a parazsat evő vasparipa, a gőzvasút és a négy kereken gördülő gépezetek tárgyalásán át tényleg a magasba emelkedik – a léghajózás történetét tárgyalva. Tudta a kedves olvasó, hogy az első kocsiszekeret a Komárom megyei Kocs községben készítették, és innen vette át a művelt Európa? Nem csodálatos, hogy a budai várban már 1416-ban járgányos szivattyú emelte a Duna vizét 60 méteres magasságba? Hallott valaha az 1747-ben műszaki csodának számító, Segner János András által feltalált Segner-kerékről, mely tulajdonképpen a reakciós turbinák előfutárának tekinthető? Vagy a Hell József Károly által Selmecbányán 1753-ban üzembe helyezett, sűrített levegővel működő vízemelőről, mely a mai kőolaj-szivattyúk működésének elvét alapozta meg? Hallott arról, hogy a Ford-autóbirodalom felvirágoztatásához Bánki Donáton kívül még közel két tucat magyar tudós is hozzájárult?

Segner és Hell Miksa nevét – valamint további tizennégy magyar tudósét – holdkráterek őrzik; Hellék Selmecbánya központjában található polgári háza viszont lassan összedől. Ennyit a hálás utókorról.

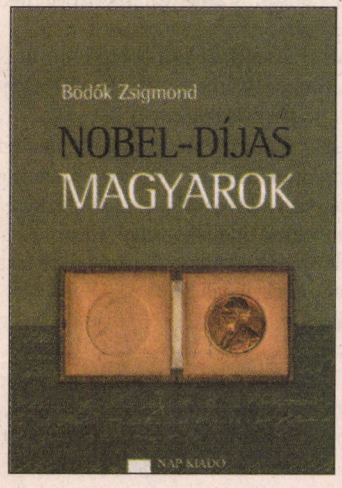

Méretét és terjedelmét tekintve szerényebb a *Nobel-díjas magyarok* című könyv, de ennek a tárgykör feltárásának alaposságára nézve nincs jelentősége. Benne van „mindenki, aki számít" – Lénárd Fülöppel kezdve, és mindazokkal bezárólag, akik megérdemelték volna, de...

„...Szilárd Leó Roosevelt elnöknek, Kármán Tódor Trumannek, Neumann János Eisenhowernek, lánya, Neumann Marina Nixonnak, Kemény János Carternek, Teller Ede pedig Reagannak volt tudományos tanácsadója. Teller Ede elmondása szerint a koreai háború idején Neumann stratégiai szimulációjának alapján döntöttek úgy, hogy az Egyesült Államok csapatai nem támadják meg Kínát. Ezen döntés fontosságát, azt hiszem, nem kell különösebben hangsúlyozni. Egy alkalommal, amikor Tellernek azt mondták, hogy ez a sok lángelme talán nem is Magyarországról jött, hanem valóban a Marsról, Teller zavart arcot vágott: »Hát Kármán Tódornak mégis eljárt a szája!«"

A Nobel-díjasokon kívül a szerző külön tárgyalja a Wolf-díjasokat, az Amerikai National Medial of Science magyar kitüntetettjeit, a magyar tudósokról elnevezett nemzetközi tudományos díjakat, a magyar természettudósok égi galériájában pedig a „Holdra került" magyarokkal találkozhatunk.

A két kötet a NAP Kiadó *Magyar Talentum* könyvsorozatának részeként látott napvilágot. A technikatörténeti kiadványokon kívül az olvasó figyelmébe ajánlom a sorozat korábban megjelent, *Világjáró magyarok* című kötetét is, mely ékesen bizonyítja, hogy a bennünket minden oldalról körülvevő negatív hírközlés ellenére mégis nekünk áll a világ...

Lőrincz Adrián

Élet, halál – írás, olvasás

Jóllehet egyelőre nem készülök meghalni – a halálra készülni és meghalni készülni nem azonos (élet)minőségek –, tudatosítom: az időm elkezdett fogyni, már mérhetővé vált, már tudni, mennyit biztos nem jelent. Amíg az ember fiatal, hatalmas idő előtt áll, s ennek tudata őt is hatalmassá teszi, s furcsamód jó ideig úgy érzi, ideje, napjai múlásával is – relatíve – növekszik. Ő gyors, sebes mozgású és gondolkodású, s ehhez képest ideje múlását észre sem veszi, nem tulajdonít neki jelentőséget, lassúnak érzékeli. Azután ő fokozatosan mégis lassulni kezd, s az idő ezzel nyeri el számára a jelentőségét – s bizonyos értelemben a jelentését is –, ettől megmozdul, és mind gyorsabbnak és gyorsabbnak érzékeli (sőt, értékeli) a múlását. Ilyenkor aztán, egy kellően melankolikus pillanatban, talán észrevétlenül először legyinti meg őt az elmúlás szomorúsága.

Mind közül, amit ez ideig életemben csináltam, az olvasás volt, amiben igazán magam lehettem, amiben igazán rátaláltam önmagamra s szinkronban lehettem magammal. S ha az egész elmúlásban valami megrettent, az, hogy mennyi könyvet kell itt hagynom olvasatlanul. Ha elolvastam is eddigi életem folyamán ezret és ezret, s valamennyit a még hátralevő időmben is sikerül, bizonyos, hogy tíz- és tízezret kell itt hagynom érintetlenül, zömmel olyanokat, melyeknek még a létezéséről sem tudok. Ha elegendő pénzem volna, és megtehetném, hogy a hátralevő életemben már nem kellene a megélhetés gondjaival törődnöm, s nem kellene dolgoznom, pénzt keresnem, talán már nem tennék semmi mást, csak olvasnék.

Így azonban nagyjából kiszámítható, hogy legfeljebb hány könyvre lehet esélyem még. S egyszerűen végzetes mulasztásnak fogom föl, hogy a világirodalom általam is ismert műveiből – amelyek közül már akár egyért-kettőért is érdemes lett volna megszületnie az embernek – már mennyire nem fogja futni a még hátralevőből. S Úristen, ki mindenki lesz a szerzőik között is! Lesz köztük, bizton tudom – micsoda bűn! – Stendhal is, Balzac is, Flaubert is, Tolsztoj is, Dosztojevszkij is, s lesz Móricz is, meg Szentkuthy is, s lesz az is, aki még csak most írja azt a bizonyos művét, mely az életet élni érdemessé fogja tenni valaki(k) számára.

S ahogy így elmúlás és olvasás összefüggésén töprengek, egyre erősebben érzem, hogy az igazi teremtés nem is az írás, hanem az olvasás volt számomra. Nem az írás az igazi alkotómunka, hanem az olvasás. Az írással az ember legfeljebb önmagát teremti meg – jó esetben mások számára. Az olvasással az élhető világot hozza létre – önmagának. Hogy legyen miben élnie, s legyen hol meghalnia. Az írás – mások számára – azt mutatja meg: kivé lett az ember. Az olvasás a maga számára azt: mi s ki nem.

Navigare...
Hajózni nem muszáj.
Az olvasás az élet feltétele.
Levegővétel.

Tóth László

Kis tigrisekből lesznek a nagy tigrisek

Regionális irodalmunk nem büszkélkedhet túl sok novellistával. Amióta a prózának ez az ága kiszorult a napi sajtó lapjairól (onnan, ahol egykor megszületett, és ahol pl. egy Mikszáth-, egy Mikes Andor- vagy egy Kosztolányi-novella hatására ezres méretben nőtt az eladott lapok példányszáma), itt és most a novella műfaját mívelők száma megcsappant, igaz, ezzel egy időben glória is került a fejük fölé. Nincsenek sokan, de akik vannak, viszonylag nagy teret kapnak, elég végignézni irodalmi folyóirataink évfolyamait, habár gyakran ugyanazokkal a nevekkel találkozunk. Gondoljunk csak Duba Gyula manapság folyóiratokban művelt közkedvelt kisprózájára, Bereck József, Végh Péter, Aich Péter klasszikus mederben görgetett elbeszéléseire, Z. Németh István sajátos humorralszarkazmussal vegyített írásaira, vagy éppen a feltörekvőben levő ifjabb nemzedék: Gubo Sándor vagy az egyre többet foglalkoztatott Szalay Zoltán novelláira. A kép sokoldalú és vegyes. Miért erősebb vajon a vers, s miért nehezebb (ha nehezebb) prózát, kisprózát írni?

A kérdés részben álkérdés, hiszen köztudott, hogy a prózaíráshoz általában szükséges bizonyos életkor, ami az élettel mint tapasztalatforrással függ össze; magyarul, kell némi nyersanyag a tarsolyba. Másrészt viszont azért kérdezek efféle ostoba álkérdéseket, hogy most már ünnepeltünkre, Dömény Andreára terelhessem a szót. Dömény Andrea ugyanis e tekintetben szerencsés (szerencsés?), habár nem szerencséje révén ír novellákat. Szerencséje (szerencséjére?), ápolónőként rendelkezésére állnak bizonyos tapasztalatok: látvány-, hang- és szaghatások kórházakból, onkológiai osztályokról, kötözőkből és a soha nem hazudó vérnyomásmérő mellől, amely jelenségek valamilyen élményként lerakódnak a szíve mélyén, s aztán onnan, igen, nem az elméjéből, hanem a szívéből föltolulnak a tollára (tollára, mert szerintem ő nem számítógépen ír, hanem kézzel, tollal papírra, de miért is fontos ez?), szóval: Dömény Andreának már vannak élményei, ha ugyan élménynek nevezhető pl. egy rákbeteg haldoklása (ld. pl. a *Jurko* című novellát). Mivel testi bajai minden művésznek vannak, de legalábbis lehetnek, ezért kórháztörténete is van majd mindnyájuknak (mi mást is csinálna az alanyi költő vagy a prózaíró a nyögő-nyöszörgő szobatársak mellett, ha nem írna?), szóval: kórháztörténet viszonylag sok van, de ilyen, mint Andreáé, tehát a másik oldalról, nem sok, sőt, én nem tudok egyről sem (amitől persze még nyugodtan létezhetnek nővérkék által írt alkotások ezerszám). A kórházi strorykról még csak egy mondat: nővérként-ápolónőként a sok megélt vagy hallott történet időnként közel jár az indiszkrécióhoz, de soha nem követi el azt.

Ünnepeltünk egy-két novelláját (pl. a címadót és a *Jurko* címűt) olvashattuk korábban a *Szőrös Kő* hasábjain. És most itt van a *Szúrja Namaszkára*, egy debütáló kötet huszonnégy novellája-elbeszélése. Ha a nyelvezetet vizsgáljuk, az írások egy része ún. szerepnovella, mint pl. a *Bűnbánat* két ember megfagyásáról a híd alatt vagy az *Inszomnia*. Egy másik alkalmazott regisztere a költészet; az *Azt hitték rólam* pl. lényegét tekintve vers, noha a poénja csattanószerűen a legvégére van tartogatva. A *Február 14.* magánynovella, és ezen a ponton szívesen megkérdezném, vannak-e irodalmi eszményképei, s ha igen, ez a kör mennyire szerteágazó, hiszen pl. a mottó- és referenciaháló a kötetben a szanszkrit ászánáktól az egzisztencialista Sartre-ig, Weöres Sándorig meg Sigmund Freudig terjed.

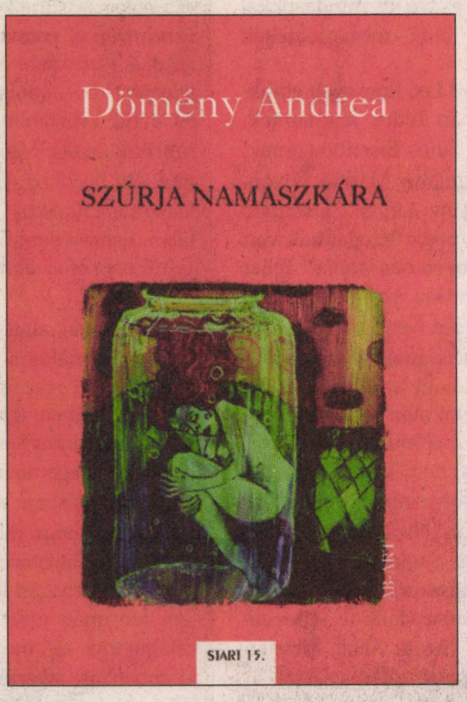

És megint más regiszterből származik a *Joachim álma*, mert ez nyugatos hangulatot és stílust idéz, Krúdy, Csáth, Kosztolányi akkordjait.

Általában azonban komolyan fölmerül e novellák műfajtani problémája. A hagyományos novelladefiníciót, a Boccaccio óta a romantika majd a realizmus csiszolta novellák-elbeszélések meghatározását ugyanis sokszor nem töltik ki ezek az írások. *A pillangó sikolya* klasszikus névátvitelen alapul, ami elsősorban a költészet feltűnő tulajdonsága (lásd a műanyag tokban – az agyvelejében). Helyenként patetikus hangot üt meg a szerző (pl. *Szemétkincsem, Délutáni játék, Az első tavaszi napon*), itt-ott egyenetlen nyelvet is alkalmazva. A *Keveredés a láthatatlanban* pl. a novella definíciójában legalább három alapelvet megsért: fizikai rövidsége ellenére nyelvileg nem tömör, nem egy jelenségre koncentrál, nincs korlátozva a szüzséje és valódi csattanója sincs. Másutt viszont egészen klaszszikus novellákat olvasunk: a szerző és a szerkesztő jó érzékkel adta a kötetnek a *Szúrja Namaszkára* címet. Ez ugyanis nemcsak az egész kötet legklasszikusabb szerkesztésű novellája, hanem marketingszempontból is jó, úgymond ez a legütősebb: senki se érti, és ez minden nagyképűt megfelelően fölbosszant ahhoz, hogy megvegye. A *Szúrja Namaszkára* című írás igen csábítana, hogy hosszan és mélyen értelmezgessük Freud szexuálpatológiai elméleteit, de nem teszem, legalábbis most nem, noha ezen a ponton azért megérezném a T. szerzőtől, mért kell mindig valami devianciát sejteni a férfiak szexuális szokásai mögött, és például a nőké mögött miért nem, mert figyeljük csak: *„Most belésajdult, hogy tán már a fogantatás pillanatától erre a napra készülődött, bebizonyítani az anyjának, önmagának, az egész rühes teremtett világnak, hogy ő igenis: tud."* (mármint hogy: közösülni) Inkább arrafelé terelném a figyelmünket, hogy Dömény Andrea jelenlegi novellastílusa fölveti a modernség problémáját. Hyppolite Taine, a XIX. század nagy pozitivista történésze és esztétája szerint olvasóként ugyanazért van szükségünk a könyvre, mint a gyöngynek a kagylóhéjra. Azaz, a kagylóban a gyöngyöt, a könyvben az írót (és nem magunkat!) keressük. Dömény Andrea úgy modern, hogy nem modern, nem bújik el az alakok mögé, s erre nemcsak az egyes szám első személyű névmások utalnak, hanem (és főleg) a magas érzelmi töltettel bíró szavak, szókapcsolatok, mondatok, amelyek személyesek, még akkor is, ha a történetek egyébként esetleg nem igazak, nem valósak, s amelyek intenzíven olvasóbaráttá teszik a szövegeit.

Az AB-ART Kiadó állhatatosságának köszönhetően, tudniillik a fiatal tehetségek fölfedezésének és elősegítésének nem kevés gonddal járó missziójának eredményeként, egy debütáló kisprózakötet fekszik az asztalunkon. (Örömmel látom, hogy sokuk asztalán.) Ehhez képest lehet megpróbálkozni annak a mondásnak az értelmezésével, hogy: a kis tigrisekből lesznek a nagy tigrisek, és kisprózából lesznek a nagyprózák.

Vajda Barnabás

(Elhangzott január 26-án Dunaszerdahelyen, a Vámbéry Irodalmi Kávéházban, a könyv bemutatóján)

Könyvbemutatók a dunaszerdahelyi Vámbéry Kávéházban

2006. február 9.
Terítéken: Boka László: A befogadás rétegei. Balról jobbra: Németh Zoltán, Boka László és Görözdi Judit

2006. február 2.
Orvostörténeti helynevek a Felvidéken. Balról jobbra: Dr. Kiss László, Lacza Tihamér és Zirig Árpád

2006. január 26.
Olvasó olvasó hátán.
Dömény Andrea
Szúrja Namaszkára
című novelláskönyvének
bemutatója

Az elsőkötetes szerző novelláinak ismertetője, Vajda Barnabás

Szüllő György, a dunaszerdahelyi kávéházi könyves estek egyik állandó résztvevője, szenvedélyes és következetes olvasó, aki többnyire még hivatalos bemutatója előtt elolvassa a könyvet Somogyi Tibor felvételei

Rokonszenves vendég: a nagyváradi származású Boka Lászó

A megismerés és ráismerés útján

Kevésszer lepődöm meg poémákon. Ezt a különleges alkalmat, a meglepetés, meghökkenés, rádöbbenés pillanatát legutoljára Ardamica Zorán második önálló verskötetének elolvasása után tudtam átélni. Egy igen figyelemreméltó, provokatív, szokatlan hangvételű, az aktuálpolitika hullámzásának visszaverését is szolgáló, sok, közéleti botrány által kirobbantott, a pillanatnyi létérzésből fakasztott keserűséget megfogalmazó kötetről van szó, amely bizonyosan visszhangot kelt olvasói és kritikusi berkekben. Nem lehet ugyanis csak úgy elolvasni és elfeledni; szerkesztettsége, mondanivalója, formája, ereje oly éles, hogy nyomot hagy az olvasóban. Jó szemű költővé nőtt ki Ardamica az első kötetének megjelenése óta eltelt hét év alatt.

Az Ardamica-féle költészetet fogyasztó úgy érezheti, van itt egy kis felületesnek mutatkozó vagánykodás, rock and roll fíling, végig a 66-os úton-szerű, művileg

Szembekacsint a halállal is, kikezd vele, kineveti, és benne a maga félelmeit temeti, bele a váladékoktól borított testbe

gerjesztett amerikai blueshangulat. Ez a vagánykodás azonban vékonyka páncél, amely mögé elbújt az érzékeny, érezhetően sok valós és olvasott szöveganyagból, élményből építő költő. Vulgárisnak nevezhető, olykor akár trágárnak is minősíthető kiszólásai, megbotránkoztatási kísérletei sem mások, mint kiprovokálni az olvasóból valamit. Mindegy, mi az a valami, de gondolkodjék el a verseken. Nem trágár szövegrészek ezek tulajdonképpen, inkább gyilkos szatírái az álságoskodón kifelé megnyilvánuló, de perverz és vad álmok pókhálójában élő kispolgár és mellesleg szlovákiai magyar vagy általában magyar ember belső, igazi énjének. Mert egy-egy statisztikai felmérésből meggyőződhetünk arról, az itt, Szlovákiában élők és általában a magukat magyarnak vallók éppúgy a bulvárszerű, a véres, a szexualitással felfűtött eseményekre, élményre, szövegre, zenére és érzetre (szándékosan nem érzelmet írtam) vágynak, miként a világon élők igen nagy hányada. Ez a trend? Nem tisztem eldönteni. Ardamica erre reagált, és nem titkolt szándékkal polgár- és politikuspukkasztónak is szánja írásait.

A pukkasztás azonban csak felszín, mélyen a sorok között ott a bírálat, a görbe tükör, a saját vérrel írt vers őszintesége, az irónia és az önirónia is. Nem fél tehát a szerző olyan témákhoz hozzányúlni az ő igencsak sajátos nyelvi és költői eszközeivel, mint a magyarságtudat, (lásd az *up* ciklus *rém* és *úszunk a nagy magyar takonyban* és *a küszöbön túl* című verseit) vagy az ügynökliták megjelenése és a múlt rendszer máig kísértő árnyékának megrajzolására kísérletet tevő poémák, (lásd a *down* ciklusból a *besúgóblues* című, nyilvánvalóan zenei ihletésű verset vagy a *per* ciklusból az *én nem vagyok proletár* című, megrázóan személyes vallomás jellegű verset). Nem fél e témákhoz nyúlni, mitől is félne, hiszen mindent a saját bőrén is megtapasztalt és tapasztal folyamatosan. S miközben véresszájúan őszinte, zsilettpengeélen táncol, mikor szívat, vallomásokat vet a papírra, megszentségtelenítve, deflorálva a fehérséget, a szentséget és szűziességet, amelyeket egyébként végtelenül tisztel, de két lábon járó emberként pontosan tudja, mennyire koszos, eldurvult, lemocskolódott fogalmak lettek eszmélése korában a tiszta érzelmek megfogalmazását szolgáló szavakból.

Alapvetően nem vidám kis könyv ez a kötet, bár a humor legkomolyabb műfaját jellemző szatíra és az irónia mértékletesen szintén jelen van benne. Szövegei fanyarok, vérízűek, telve erotikával, a szexualitás mindenek felett uralkodni képes hatalmát érzékeltetve, vállalt vidéki csávós pózból odamondogatva, de még ezt is megfejelve azzal, hogy az odamondogatásnak is paródiáját mutatja meg. Íve, jól megrajzolható időbeli és fejlődésbeli íve van a kötetnek, mondhatni, pontosan követi a költő személyiségfejlődésének stációit, mert stációk vannak, valós kereszthordozás, keresztből meg azok a legnehezebbek, mint az embernek, magyarnak, férfinak, költőnek lenni itt és most, a 21. század legelején, olyan tudással és tapasztalással, amelyet még anno egy másik évszázadban, másik évezredben, másik országban, másik rendszerben szereztünk. Szembekacsint a halállal is, kikezd vele, kineveti, és benne a maga félelmeit temeti, bele a váladékoktól borított testbe, amely-

Itt olyan erők mozognak a lélek forrongó mélységeiben, amelyek nagy vulkánkitöréseket eredményezhetnek még

ről ő is pontosan tudja, hogy csak porhüvely vagy más hüvely.

Jól érzékelhető és mérhető, kimutatható a világirodalom és a magyar irodalom költőinek hatása az egyéni és költői személyiségfejlődésre. Szinte névsorolvasást tart egyik versében, a *harmincöt* című-ben. Piedesztálra emeli József Attilát, mély alázattal fogadja el Radnóti csendes meg nem alkuvását, sokszor fel-felbukkan Poe hollójának motívuma, Villon csavargó, lázadó, tolvaj-kurvapecér mivolta egyfajta hősminta a számára, mikor pedig Ardamica ezen 35. születésnapján számba veszi a nagy elődöket, szinte egysoros jellemzéseket ad kedvenceiről. Ebben a poémában derül ki, mennyire fontos Ardamicának számon tartani az elődöket, mennyire képes ragaszkodni a hagyományhoz, milyen mélységekbe kell merülnie, magát megmérnie és felemelkednie azon az úton, amelyen végül is költővé érlelődött.

Figyelmes olvasást kíván a Nap Kiadó által kiadott, külcsínében is mutatós kötet. Ha egy kicsivel fegyelmezettebb lesz a költő és képes lesz önmaga szövegeit megnyúzni, ez előnyére válhat. Sok helyen ugyanis a névelők használata gyengíti a szöveget, s van vers, mely szórendváltoztatás után még erősebb élményt ad (itt egy kis szerkesztői segítség jól jött volna), de ezek olyan apró szépséghibák, amelyek nem befolyásolják az olvasásélmény egészét. Ardamica Zorán költészetének szép mérlegvonása ez a könyv, máris sejtetve a folytatását ennek a pályának, hiszen a kötet végén a nagyon érett, a profi módon technikás, a szép, kötött formákban tagadhatatlanul ardamicás témákat és életérzéseket bemutató poémák jelzik, itt olyan erők mozognak a lélek forrongó mélységeiben, amelyek nagy vulkánkitöréseket eredményezhetnek még. Vagy legalábbis újabb és újabb köteteket, amelyeket személy szerint máris kíváncsian várok.

Szászi Zoltán

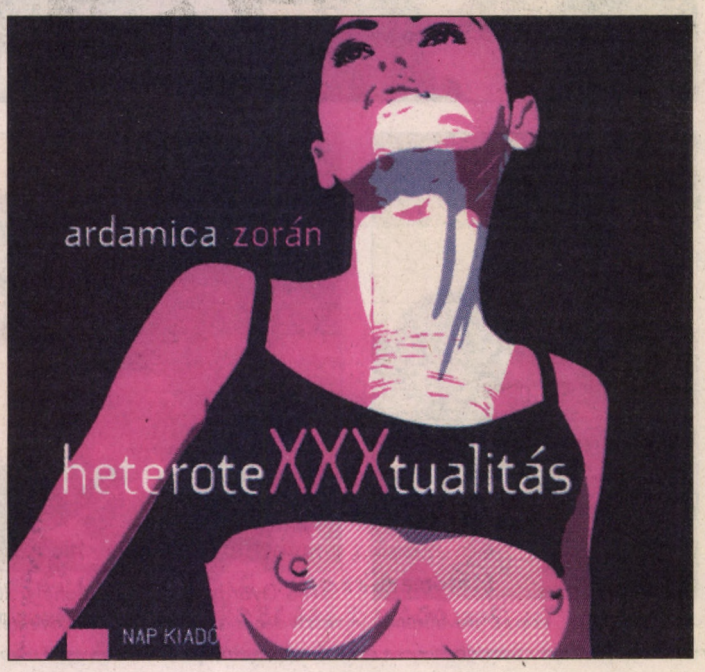

Bemutatott könyveink adatai:

Pomogáts Béla
Magyar régiók
Lilium Aurum
Kötve, 206 old., 15x21,5 cm
bolti ár: 264 Sk
kedvezménnyel: 238 Sk

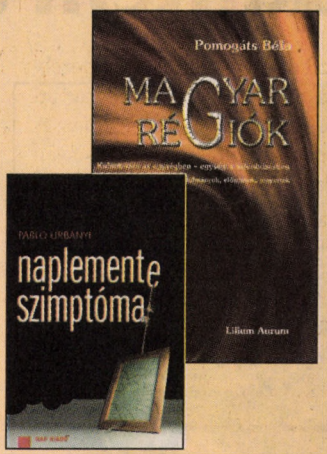

Urbányi, Pablo
Naplemente szimptóma
Nap Kiadó
Kötve, 306 old., 13x19 cm
bolti ár: 380 Sk
kedvezménnyel: 340 Sk

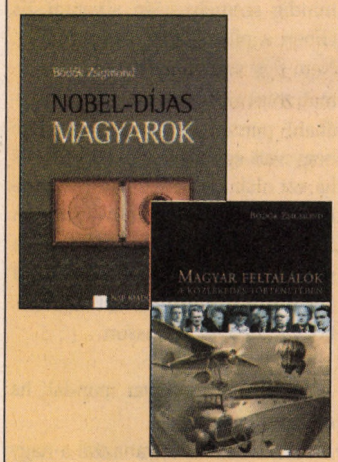

Bödők Zsigmond
Magyar feltalálók a közlekedés történetében
Nap Kiadó
Fűzve, 356 old., 17,2x23,2 cm
bolti ár: 370 Sk
kedvezménnyel: 310 Sk

Bödők Zsigmond
Nobel-díjas magyarok
Nap Kiadó
Fűzve, 192 old., 14,8x21 cm
bolti ár: 150 Sk
kedvezménnyel: 130 Sk

Dömény Andrea
Szúrja Namaszkára
AB-ART
Fűzve, 144 old., 13,5x20 cm
bolti ár: 140 Sk
kedvezménnyel: 120 Sk

Ardamica Zorán
heterotexxxtualitás
Nap Kiadó
Fűzve, 120 old., 16,5x15,5 cm
bolti ár: 129 Sk
kedvezménnyel: 109 Sk

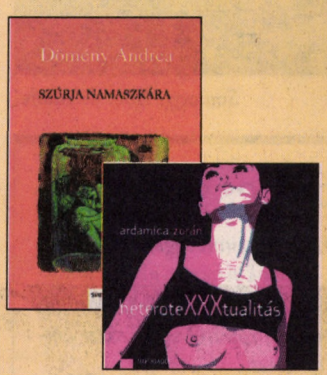

Nyerteseink

Múlt havi számunk kérdésének helyes megfejtése: Simkó Tibor.

A kisorsolt nyertesek: **Dosek Ildikó** (Zseliz) – nyereménye: Kozsár Zsuzsanna Harminchárom apokrif című regénye (a Nap Kiadó ajándéka), **Ganzer Ildikó** (Komárom) – nyereménye: Francois Bréda: Nemo (az AB-ART ajándéka), **Varga Péter** (Nagykapos) – nyereménye: Csáky Károly: Vigasztaló (a Lilium Aurum ajándéka). A rejtvényfejtésben részt vevők nagy száma feletti örömünkben három vigasz kisorsolása mellett döntöttünk. A szerencsés nyertesek: **Halasi Ildikó** (Zseliz), **Nagy Ferenc** (Szímő) és **Sárkány Attila** (Nádszeg). Nekik Miklós Dénes Különleges növények a háztájiban (a Nap Kiadó ajándéka) című könyvét küldjük. Mindenkinek gratulálunk, jó olvasást kívánva.

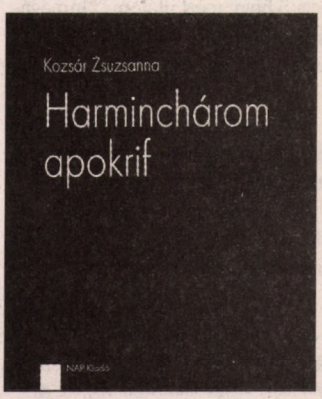

Rejtvény

Prózaíró, számos gyermekkönyv szerzője. Első önálló kötete *Én, a csillagbognár* címen jelent meg 1978-ban. 2006. február 14-én ünnepelte hatvanadik születésnapját. Ki ő? A helyes megfejtők közt értékes könyveket sorsolunk ki. Beküldési határidő: március 16.

Megfejtéseiket levél- vagy villámpostacímünkre várjuk.

A bemutatott könyvek a megjelölt kedvezményes árukon megrendelhetők

A megrendelő neve:	Szerző:	Cím:	db
utca, házszám:			
irányítószám, helység:			
Telefonszám:			

A megrendelés címzettje: Vydavateľstvo Kalligram, s. r. o.
Staromestská 6/D P. O. Box 223 810 00 Bratislava 1
Tel./Fax: 00421-2-544 15 028 e-mail: distribucia@kalligram.sk

Az Új Szó könyvekkel és olvasókkal foglalkozó melléklete

Könyvjelző

Megjelenik havonta egyszer
Készül a Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériumának támogatásával

Szerkeszti: Csanda Gábor
DTP: Toronyi Péter

Levélcím:
Könyvjelző, Námestie SNP 30, 814 64 Bratislava 1
Villámposta:
konyvjelzo@poetic.com
www.ujszo.com

A Könyvjelző legközelebb március 23-án, csütörtökön jelenik meg.

Nem eszköznek tekintem a nyelvet

Miért nem szereti a nosztalgiát?

Mert csalfa emlékezés. Az emlékezés nagyon fontos, de a nosztalgikus emlék csak a kellemest őrzi meg. S hogy mért utálom? Önmagában talán nem is utálom, de rendkívüli módon népszerű.

Annyira, mint az Esterházy-szelet? Ha ellátogatna egy pozsonyi cukrászdába, ott kapható.

Talán ha százalékot kapnék az eladásából, nem volnék olyan szigorú a nosztalgiával szemben.

Egy német napilapban olvastuk egy írását, Miért imádom a magyar nyelvet? címmel. Mitől olyan gyönyörű a magyar nyelv?

Azt hiszem, attól gyönyörű, hogy ismerem. Ha a szlovák nyelvet ismerném ilyen jól, akkor azt írtam volna, hogy a szlovák nyelv gyönyörű. Ez azt jelenti, hogy ki vagyok téve a nyelv kénye-kedvének, esetemben a magyarnak. Mert az nem úgy van, hogy az ember azt csinál, amit akar, hanem azt csinálja, amit a nyelv megenged neki. Én tulajdonképpen nem eszköznek tekintem a nyelvet, mellyel valamit ki lehet fejezni, mert amit kifejezek, az is a nyelv része. Kissé nagyképűen azt is mondhatnám, hogy amiként a tér és az idő elválaszthatatlan egymástól, ugyanúgy elválaszthatatlan a nyelv attól, amit mondunk általa.

Mi, akik nem értünk magyarul, az a tapasztalatunk a műfordításokkal, hogy a magyarból más nyelvre átültetett mondatok csaknem mindig természetellenesen terebélyesek, barokkosak, talán patetikusak. Ez a magyar nyelv jellegéből eredhet?

Valóban, van a magyarban ilyen hagyomány, mondjuk, a pátoszé. De szerintem inkább a magyar mondat szerkezetéről van szó. A magyarban a mondat szerkezete meglehetősen szabad, nincs olyan pontosan kicentizve, mint mondjuk a németé vagy a franciáé. Ennek vannak előnyei és hátrányai is. Tehát a magyar mondatot mindig újra ki kell találni. A magyar mondat mindig személyes, én alkotom, és ebben a pillanatban alkotom meg. Nem úgy van, hogy kapok egy formát, mint a németben vagy a franciában, persze, ez is nagyon szép, hogy van egy eleve adott forma, és ha ezt akár egy kissé is megváltoztatják, az már radikális változás. A magyar mondattal sokkal több a munka, vagyis hát sokkal többet kell hajlítgatnom, ha azt akarom, hogy radikálisnak hasson.

És milyen a magyar mondat, ha németre fordítják?

Hát ez az. Ha ugyanazzal a nagy lendülettel fordítják, ha azzal a mondattal ugyanazt a nagy mozgást végzik el, akkor az túlzás. A magyarban pontosan leírni ezt a helyiséget, amelyben most ülünk, vagy leírni az ön arcát csak igazán nagy író volna képes, Mészöly Miklós vagy Nádas Péter például kiválóan tudnák. De pusztán maga a nyelv ezt nem teszi lehetővé.

(Részlet a Mladá fronta Dnes 2005. október 29. számában megjelent beszélgetésből; Az interjú készítői: Marta Frišová-Šimečková és Andrea Puková. Forrás: OS, 2005/9–10., 49–55. Cs. G. ford.)

Somogyi Tibor felvételei

Az Európáról szóló esszé

Esterházy Péter magas ember, jelentéktelen szemüveggel és dús göndör hajjal. Szőke vagy fehér ez a haj? A fürtök fehérek, akár a fényképeken, arca azonban üdén fiatal. Apró, puha kéz, bizonytalan mosoly. Minden olyan udvarias rajta. Ha az Európáról szóló esszé ember volna, úgy nézne ki, mint Esterházy Péter.